

OLVASÓKÖNYV BÉKÉS MEGYE TÖRTÉNETÉHEZ I. A HONFOGLALÁSTÓL 1715-IG.

A Békés megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya kiadásában megjelent *Olvasókönyv Békés megye történetéhez I. A honfoglalástól 1715-ig* fontos láncszeme az országszerte folyó helytörténeti és helyismereti munkának. A középkori forráskiadványok még a történettudomány művelőinek is viszonylag szűk köre számára készülnek. Annál dicséretesebb, hogy ez a reprezentatív kiállítású könyvecske, amelyet Kristó Gyula válogatott, rendezett sajtó alá és egészített ki bevezető szövegekkel (sőt az anyag egy részét is maga fordította Makk Ferenc közreműködésével), éppen ennek a korszaknak a népszerűsítését vállalta. Részletes és alapos levéltári kutatások alapján mutatja be a megye történetét. Természetesen a szabott terjedelem s a mű célja is szükségessé tette a forrásanyag nagymérvű szelektálását, sőt az egyes források teljes szövegének közlésétől is el kellett tekinteni.

A bevezető szemelvények tudósításaiból nyomon követhetjük a honfoglalást, a királyi vármegye és a nemesi vármegye kialakulását. Az utóbbi megszervezését regisztráló források nemcsak az uralkodó osztály életmódját mutatják be, de megvilágítják e kor mindennapi életét, a néptömegek sorsát is. Hunyadi János békési birtokaira vonatkozóan éppúgy akad (eddig kiadatlan!) oklevél, mint a Mátyás által adományozott Gyulát érintő kiváltságokra, katonaaállítási kötelezettségekre. Reflektorfénybe kerül a fokozódó osztályharc, amely a Dózsa-féle parasztfelkelésbe torkollott. A felkelést követő megtorlás, Mohács, majd a török megszállást megelőző főúri párharcok legfontosabb dokumentumai ugyancsak helyet kapnak a kötetben csakúgy, mint a végvári vitézek és a hódoltságos jobbágyok sanyarú sorsának, a felsőbb hadvezetéses bűnös felelőtlenségének írásos emlékei. Gazdag anyag derít fényt a török megszállás időszakára, a tizenöt éves háború borzalmas pusztításaira, a telepítési kísérletekre, Gyula várának átadására a török kiűzésekor. Külön fejezet tárgyalja a megye újjraalakulását, a Rákóczi-szabadságharc eseményeit s a betelepítéseket, amelyek különösen fontosak a megye újjáéledésének szempontjából.

E kis könyvecske felhasználási lehetőségei szinte korlátlanok. A történelem iránt érdeklődők s a tanulók ismeretkiegészítését szolgálja, sőt, önálló kutatások folytatására készíttet, iskolai forráselemző órák alapanyagául kínálkozik.

A publikált dokumentumokat bevezető szöveg kapcsolja az előző forráshoz, az egyes szemelvényeket jegyzetapparátus követi. Az illusztrált kötetet részletes hely- és személynévmutató egészíti ki, a tartalomjegyzék pedig egyben a források regesztáit is tartalmazza.

Az összeállítás feladata az volt, hogy összefoglalja és az érdeklődők számára is elérhetővé tegye azokat a dokumentumokat, amelyek a megye legfontosabb sorsfordulóit örökítették meg. Elmondhatjuk, a kötet szerzője kiválóan oldotta meg feladatát, s a kiadvány helyes szempontjaival, nagy adatgazdagságával példaként szolgálhat a hasonló jellegű helytörténeti forráskiadványoknak.

SZEGFÜ LÁSZLÓ

INNEN- ONNAN

gyelemre méltó hagyomány-ápolás. „Az oktató-nevelői munka eredményeképpen sok, a társadalom számára hasznos ember került ki az iskolából. Egyesek közülük a tudományban, mások az irodalom terén tündek ki. Megemlíthetjük Baróti Szabó Daviddot, a deákos irodalmi iskola megalapítóját, Orbán Balázs földrajz-néprajz tudóst, Tamási Aron és Tomcsa Sándor írókat, és itt végezze a gimnázium első két osztályát Szemlér Ferenc, a költő.” S a költő Szemlér hálás, szép verse az ősi skóllához: „Nemsokára kőzettek lépek én — akárhogy fojt a bú, nincs erre kétely — mint többi tanítványotok, a sok küzdő, szegény és mégis bizakodó székely. S ha fölöttem a kis fűzfa kihajt, tanítatok ti újra majd, hogy omló ajkáról a hang úgy oktassa és buzdítsa a népet, ahogy a hant alól engem és öket int, oktat, tanít évtizedek múltán évszázakig egy ragyogó hang ma is: a tiétek!”

A másik jubiláló iskola, a csíkszeredai liceum, 300 éves. Alapítói között volt „Károni János nagy műveltségű híres zenész és orgonaeptő. Nevéhez fűződik az első székelyföldi nyomda felállítás, amelyben többek között *Canionale catholicum* címen énekeskönyvet nyomtatott ki. Ebben »régí és új, deák és magyar egyházi énekek« mellett népdalok (köztük román népdalok is) találhatók.” Az 1848-as forradalom és szabadságharc hőse lett az iskola egykori tanítványa: Gábor Aron. „Az iskola volt diákja, majd később tanára — Bányai László egyetemi tanár — itt kapcsolódik be először a kommunista szellemi tevékenységébe, amiért az 1930-as években börtön és az állásától való megfosztás lett az osztályrésze. A csíkszeredai gimnázium nevelte volt... György Lajos bibliográfus és irodalomtörténész, Nagy Imre festőművész, Pataki József történész és Fodor Sándor író.”

A „legfiatalabb” a székelykeresztúri iskola, 175 éves. „Ezt az iskolát közel hét évszázaddal ezelőtt, minden külső segítség nélkül maga a nép — a feudális társadalmi viszonyok között audig példátlan összefogással és lelkesedéssel — filléreiből építet-